

Dansk filmteori af international kvalitet

Anmeldelse af Jens Toft: "Filmsprog, subjekt, samfund", Sekvens, sær række af skrifter fra Institut for Filmvidenskab, Københavns Universitet, 1985. 205 sider. Pris kr. 60,00.

Enhver nationalitet har sit at kæmpe med. Danmark har sin evigt provinsielle og dog nære position i forhold til Europa.

Når det gælder videnskab og teori, er denne position interessant såvel for det gode som for det dårlige. Det gode er, at vi kan de store fremmede sprog som næppe mange andre. Det giver det intellektuelle miljø vide horisonter og mange impulser. Det dårlige er, at arbejdet med den internationale orientering tager pusten fra os, så vi sædvanligvis kun importerer (d.v.s. 'formidler'), næsten intet skaber og slet intet eksporterer. Det kunne ligne handelsbalancen.

Jens Toft demonstrerer den særligt danske mulighed: tilegnelse og udvikling af udenlandske inspirationer under fuld udnyttelse af den vide horisont og den saglighed, som karakteriserer den danske position. På dette solide grundlag tager han sig så - og det er det ekstraordinære - frihed til selvstændig udvikling af teoretiske tankegange.

Det, som er Jens Tofts hovederinde, er at skabe en syntese af den lingvistisk inspirerede filmteori og den sociologisk orienterede ideologikritiske filmanalyse. Mens den første er for formelt orienteret, er den sidste for indholdsorienteret, påpeger Jens Toft, og syntesen må derfor bestå i på en gang at begribe *filmsproget* i dets egenart og i dets historiske og sociale sammenhæng. Gennem minutøse analyser af en række forskellige teoretiske retninger (semiologien, ideologikritikken, den socialpsykologiske fascinationsanalyse, semiotikken, psykoanalysen og det strukturalistiske ideologibegreb) lykkes det Jens Toft at trække grænserne mellem de frugtbare og de misvisende erkendelser. En særlig tyngde ligger på en konstruktivt kritisk fremstilling af teoriudviklingen hos Christian Metz, hvor der knivskarpt trækkes grænser op for rækkevidden af lingvistikens begrebsapparat på filmens domæne.

Resultaterne foldes derpå videre ud gennem en refleksion over den franske psykoanalytiker, Jacques Lacans arbejder og den franske filosof, Louis Althusseres teori om det gensidige afhængighedsforhold mellem ideologi og subjekt. Her-

ved får Toft materialet til sin egen kreative teoriproduktion, som samler sig om begrebet: *de cinematografiske repræsentationssystemer*.

Det lyder måske ikke ligefrem levende, men det er det. Begrebet indfanger filmens forskellige former for organisering af billederne, både hver for sig (billedindstilling) og i deres indbyrdes sammenknytning (montage), og samtidigt defineres den rolle, tilskueren hermed tildeles i filmoplevelsen. Dette sidste bliver akson, hvorom den samfundsmæssige og historiske definition af det enkelte filmsprog drejes, og værsgod: her er den ønskede (og stærkt tiltrængte!) syntese.

Nu skal man ikke tro, at det er rene og luftige abstraktioner. Sine steder er det ganske vist abstrakte problemer og overvejelser, der optager Jens Toft, men man kan alligevel hele tiden mærke forbindelsen til filmen gennem hans store filmkendskab og hans store filmkærlighed, der ligger bagved og i omegnen af de teoretiske overvejelser. Det er netop en stor kærlighed til filmens egenart (det "filmiske"), som gør Jens Toft stædig nok til at skære tværs gennem alle mulige teoretiske orienteringer fra nær og fjern for at skabe lige netop de begreber, der kan forene hans kærlighed til det filmiske med hans teoretiske interesse for filmsproget.

Og hvad der virkelig er interessant: perspektiverne i Jens Tofts arbejde peger stærkt i retning af Gilles Deleuzes tanker om filmens billeder, som en "signaletisk substans", en "plastisk masse", og hvad de nu kaldes. Det bliver næppe kedeligt når han i et fremtidigt arbejde fremstiller sin indarbejdning af Deleuzes perspektiver i sine egne. Denne fase af Jens Tofts teoriudvikling vil da have den force, at fange filmtegnet såvel fra Metz' lingvistiske som fra Deleuzes erkendelsesteoretiske synsvinkel.

Kort sagt, Jens Toft leverer med sin bog et teoretisk fremstød med en værdi og en perspektivrigdom, der berettiger den til at optræde på den internationale scene for filmteori - med hele den vægt som den særlige danske internationale orientering giver mulighed for.

Flemming Søgaard Sørensen

I anledning af...

Chaplin 14/1960 var et anti-Bergman-nummer. Chaplin 215-216/1988 er en diger fødselsdagshilsen til den 70-årige Bergman udgivet både på engelsk og svensk med hyldester fra internationalt kendte instruktørkollegaer og kritikere (den svenske version har dog ikke Peter Cowies bidrag om Bergmans NFT-forelæsninger i 1983) - over 80 sider Bergman til 60 svenske kroner.

Hvem der er stjernerne og vandbærerne i den sammenhæng ses i lay-outet. Der er selvfølgelig de lidt forpligtede traditionelle hyldester fra bl.a. Woody Allen (skuffende), Kurosawa, Satyajit Ray og Wajda, lidt smånovellistiske neutrale refleksioner fra Fellini og Taviani-brødrene, og Wim Wenders' fødselsdagshilsen giver naturligvis nogle vigtige fodnoter om ham selv. Nogle har oppe sig med længere essays, som f.eks. Stig Björkman (både om *Persona* og *Fra marionetternes liv*), og det gælder naturligvis samtlige kritikere.

Det er dem, der gør nummeret værd at beskæftige sig med (mens det er de andre der sælger det). Her kan man bl.a. hente oplysninger om Bergmans næsten udforskede reklamefilm (Maaret Koskinen), Bergman og den europæiske kulturtradition (Mikael Timm - der overbevisende benægter at Bergmans tematik og æstetik er 'snæver') og Birgitta Steene om børns funktion i Bergmans film - det er særnumrets mest vidende indlæg. Godard har ikke gidet skrive et nyt bidrag, så han er repræsenteret som kritiker med sin gamle Cahiers-artikel 'Bergmanorama' (Cahiers du Cinéma 85/1958). Artiklerne fra medarbejderne - der er mærkeligt nok ikke bidrag fra folk bag kameraet - er, bortset fra Max von Sydows, behageligt fri for for det personligt anekdotiske (Gunnel Lindblom, Erland Josephson og Eva Dahlbeck). Fra anti-Bergman-numret har Bergman selv under pseudonymet Ernest Riffe fået genoptrykt nogle koketterende negative betragtninger om sig selv: 'Andlig sömngångare och falskspelare'.

Carl Nørrested

Quiz-løsninger

- 1: Rom - *Det søde liv* (1959)
- 2: Sicilien - *Godfather I* (1971)
- 3: Posletten - *1900 II* (1976)
- 4: Venedig - *En sommers dårskab* (1955)
- 5: Milano - *Miraklet i Milano* (1950)
- 6: Stromboli - *Stromboli* (1950)